

בתורת נדבה, למרות שעשה עבודתו בשינוי קודש או שינוי בעלים.

ומאחר שלמדנו מ"מוצא שפתיך תשמור" שאם לא נשחט הקרבן לשמו כפי נדרו לא יצא ידי חובתו ועולה לו רק בתור נדבה, לכאורה יש להבין למה הוצרכה התורה להקיש את כל הזבחים לשלמים, והרי אפשר ללמדם מהפסוק "מוצא שפתיך", שנאמר על כל הזבחים?

ומתריצין: **ואיצטריך לכתוב גם "מוצא שפתיך", ואיצטריך גם להיקש של "זאת התורה"**. משום דאי כתב רחמנא מוצא שפתיך בלבד, הוה אמינא דלא ידעינן במאי צריך לשמור את מוצא שפתיו ואם לא ישמור תהא נדבה, כי כל עוד לא נודע שלכתחילה צריך לחשוב לשמה, אין העשיה לשמה נכללת בחיובו לשמור מוצא שפתיו⁽¹⁾.

ולפיכך כתב רחמנא את ההיקש של "זאת התורה", ללמדך שבכל הזבחים יש חיוב לעשותם לכתחילה לשמם. ואמנם, לא די בהיקש הזה, כי אי כתב רחמנא "זאת התורה" בלבד, הוה אמינא שאילו לא יעשה קרבנותיו לשמה ליפסלו לגמרי, לפיכך כתב רחמנא גם "מוצא שפתיך", ללמדנו שאם לא עשה לשמה הקרבן כשר בתור נדבה, אלא שלא עלה לבעליו לשם חובת נדרו.

אמר קרא [ויקרא ז'] "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". היקשן הכתוב לכל הזבחים לשלמים –

מה שלמים שחשב בהם בין שינוי קודש בין שינוי בעלים, לא עלו לבעלים לשם חובה, אלא בעינן לעשותם לשמה [לשם הקרבן ולשם בעליו]. אף כל הזבחים בין שחשב בהם שינוי קודש בין שינוי בעלים לא עלו לבעלים לשם חובה אלא בעינן לעשותם לשמה, לשם הקרבן ולשם בעליו!

והוינן בה: כיון שלמדנו שצריך לעשותן לשם קודש ולשם בעלים, מנין שאם לא עשה כן לא עלה הקרבן לבעליו לשם חובה, אבל נשאר בהכשרו? אימא היכא דשחיט להו בשינוי קודש או בשינוי בעלים ליפסלו לגמרי, כי חסרון מחשבת לשמה פוסל את העבודה, ולא תועיל להכשיר הקרבן אפילו בכדי להתיר את בשרו לאכילה בלבד?⁽⁸⁾

ומתריצין: **אמר קרא** [דברים כג] **"מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת נדבה"**. וכי "נדבה" הוא? האי, נדר הוא! שהרי נאמר בו "כאשר נדרת"? אלא כך נדרש מקרא זה – אם כמה שנדרת עשית, שהקרבנו לשם הקרבן ולשם בעליו, יהא נדר ותצא בו ידי חובת נדרך. ואם לאו, שהקרבנו בשינוי קודש או בשינוי בעלים ולא עשית כאשר נדרת – יהא נדבה! ומשמע שהקרבן כשר

וראה בחידושי הגרי"ז [פ"ד ממעה"ק] שביאר כי קושית הגמרא היא שמחשבה תפסול את הקרבן, ועל כך אין צריך שישנה הכתוב, ועל כך מתריצין שי"ממוצא שפתיך" נלמד שהמחשבה רק מעכבת ואינה פוסלת. וראה עוד בהערות על תוס' [ד"ה אימא].

1. פירש רש"י, לא ידעינן במאי קאמר רחמנא מוצא שפתיך, דהא לא כתיב בהדיא בהאי קרא עבודות לשמן, ושמא אין הפסוק מדובר על "לשמה", ולכך הוצרכנו ללמוד משלמים שנאמר בהם לשמה.

ולעיל בתחילת הסוגיא [ד א] פירש רש"י שהנידון "מנלן דבעינן זביחה לשמה", היינו לכתחילה, וממוצא שפתיך לא יכלו ללמוד שצריך לחשוב לשמה, כי לא התפרשו בו עבודות, ובצאן קדשים גרס "עבודות לשמן", והיינו ממש כדברי רש"י כאן.

וכבר תמה הטהרת הקודש למה הוצרך להביא בתחילת הסוגיא את מה שהתפרש בסופה, וגם מנין לנו שידעו בתחילת הסוגיא את המקור מ"מוצא שפתיך" ומה הוקשה כלל לרש"י. ועל הצריכותא בסוגיין תמה למה עשתה הגמרא על המקור מ"זאת התורה", ולא מ"ואם זבח שלמים" שממנו נלמד שינוי

8. רש"י פירש שקושיית הגמרא הרי לא נעשה הקרבן כהלכתו, ואין זריקתן מותרת בשרן לאכילה. ותמה הגרי"ז שהרי פסול מחשבה פוסל בעצם הקרבן, ולא רק את הבשר לאכילה. ואמנם אילו מחשבת שלא לשמה רק עוקרת את הסתמא לשמה שהיה בקרבן, נמצא שיכול לשוב ולקבל את הדם ולהכשירו, ואינו פוסל בנופו, אלא שלא הותר הבשר לאכילה, כי עבודה שנעשית שלא לשמה כאילו לא נעשית, וזה דבר פשוט מסברא שלא קיים את העבודה כדינה, ואין צריך שישנה הכתוב לעכב אלא על קיום דין שהתחדש בקרבן, וכך ביאר גם בשטמ"ק [אות י"ז] עיי"ש. והיינו רק לפי ההוה אמינא, אך אחר המסקנא שהתגלה ממוצא שפתיך שאין הקרבן נפסל, בהכרח שאין חסרון בעצם עבודות הקרבן שלא נעשו לשמן, אלא שוו מחשבה הפוסלת, ובשאר הזבחים היא רק מעכבת.

ויתכן שכוונת רש"י לפרש את השקלא וטריא כך: איך שינוי במשנה שכל הזבחים אינם עולים לבעלים לשם חובה, ומשמע שהקרבן ראוי לאכילה רק אינו מכפר, והלא העבודות פסולות במחשבת שלא לשמה גם לענין שלא יחול היתר אכילה בקרבן. ועל כך מתריצין שי"ממוצא שפתיך" נלמד שהפסול חל רק לענין כפרה ולא לענין היתר הבשר לאכילה. וכן משמע בשטמ"ק להלן [ה א אות א].

אמר לו רבי אלעזר: הרי מצינו דין דומה בקרבנות של מת שבאין לאחר מיתה על ידי היורש, שהן כשרין ואין מרצינ משום שאין כפרה למתים אחר מיתתם. ואף אתה אל תתמה על קרבנות שנובחו שלא לשמן לשמן כיצד הם כשרים על אף שאינם מרצים.⁽³⁾

דתנן במסכת קינין [סוף פרק ב]: **האשה שילדה**, והפרישה קרבנות חטאת ועולה לצורך כפרתה וטהרתה מטומאת לידה, **והביאה חטאתה, ומתה**

רמי ריש לקיש על מעוהו [שוכב היה ריש לקיש על בטנו, ופניו כלפי הקרקע] **בי מדרשא** [בבית המדרש] **ומקשי** – על מה ששינוי "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" [ולא ידע שהמקור לכך נלמד ממוצא שפתיך] – **אם כשרים הם** הקרבנות שנובחו שלא לשמן, למה לא **יירצו** ויעלו לבעליהם לשם חובתם? **ואם אין מרצין, למה הם באין?** דהיינו, כיצד הם כשרים להקריבה? ⁽²⁾

קודש לעיל.

רק שקרבין אף על פי שאין מרצין. אך לא בא להוכיח שאינם מרצין, וראה בתוס' שביארו שאף על כך הוכיח רבי אליעזר מביאין אחר מיתה.

ואמנם ביאור הנידון בפשטות הוא האם שייך שיביא אדם קרבו ולא יעלה לחובתו, ואין הנידון על הריצוי, כי אף אם אין מרצה לו כיון שעולה לחובתו קיים את חובתו, אך כשלא קיים חובתו לכאורה אין לקרבנו דין קרבן. ועל כך הוכיח רבי אליעזר מבאין לאחר מיתה, שנחשב להם כקרבן אף שאינם מקיימים חובתן.

והגרא"ל מאלין [לדן] הטעים ביאור זה, שבעלות הקרבן אינה כבעלות ממון, אלא שנקרא הקרבן על שם בעליו, והוא כשם קודש שלו, [ונכשמשעות דברי הרמב"ם פי"ג מפסומו"ק ה"א שכלל את שינוי בעלים ב"שינוי השם"] ועל כך הוכיח רבי אליעזר מבאין אחר מיתה, שאפשר להביא את הקרבן אפילו כשאין שם בעליו עליו, ולפיכך גם בשינוי קודש שאינו עולה לחובתו, הקרבן כשר.

ומו"ר הגרא"ל ביאר שריש לקיש הקשה הרי כל מה שכהן יכול להקריב במקום הבעלים הוא משום שהקרבן מרצה להם, אך אם אינו מרצה כיצד יקיים הכהן מצוה בשביל הבעלים. [וראה בשו"ת חת"ס י"ד שכ"א בשם מחותנו, שבקרבנות הכשרים שלא לשמן לא יצטרכו לשליחות, ודחאו, ש"לשמה" אינו שייך לשליחות, ואף אם ישחוט הבעלים ולא יכוון לשם עצמו לא יעלה הקרבן לחובתו, ועיין במנחת ברוך כ ענף ב, ולעיל ב א הערה 3].

3. **מו"ר הגרא"ל** ביאר שאין הכוונה להוכיח ממה שמביאין קרבנו של מת אף שאין לו בעלות עליו, אלא ממה שמביאין קרבן לחובתו אף שאינו מתכפר בו, וכמו שפירש רש"י "שאיין כפרה למתים". ואם מביאין קרבן לחובתו כל שכן שמביאין קרבן שנשחט בשינוי קדש או בעלים, כי אף שאינו מרצה לבעלים, עדיין יש להם מקצת כפרה בו. [ראה לעיל ב א הערות 3, 14 שהגרי"ז נקט שגם אחר שינוי מחשבה נשאר שם בעלים על הקרבן, והגירסה כבעלות ל"כפרת דמים", ועיין עוד בע"ב הערה 7].

האחרונים הקשו, הרי שינוי [בשקלים פ"ז מ"ן] כי גר שמת והניח זבחים מקריבים אותם ונסכיחם, ולמה לא הוכיחה הגמרא משם שקרבן קרב בלי ריצוי. [ראה קרן אורה, עונג יו"ט פ"ז, קי"ט, אור שמח פי"ד ממעה"ק ה"ג, וחזו"א א' ב' ובאבן האזל בהשמטות. ועיין בע"ב הערה 5 על הגמ'.

ולכן ביאר שלעיל לא התכוון רש"י לצריכותא בין הפסוקים – כי פירש שהנידון הוא אם צריך לחשוב לכתחילה לשמה, וממוצא שפתיך אין ראייה אלא שלא יחשוב שלא לשמה – אלא כוונתו שאי אפשר ללמוד ממוצא שפתיך שצריך לכתחילה לחשוב לשמה, כי לא הצטווה בו לעשות את העבודות אלא לקיים את הנדר, ולכן הוצרך לדרוש מ"אם זבח שלמים".

אך כאן – כאשר כבר נודע שצריך לכתחילה לחשוב לשמה, מדכתיב "אם זבח שלמים" – הוצרך רש"י לפרש שלא ידעינן אם הפסוק נאמר על מחשבת "שלא לשמה", כי אילו נאמר בה, אין מקום לחלק בין שלמים לשאר קרבנות, ולמה הוצרך "זאת התורה" בשלמים. ונמצא שדבריו בשתי המקומות נסובו על עניינים חלוקים. וראה עוד לעיל ד. בשטמ"ק אות א' ובהערה 1 על הגמרא.

2. **בשטמ"ק** [אות א'] ביאר שהוקשה לריש לקיש ממה נפשו, אם המחשבה לשמה נצרכת רק לכתחילה, יעלה הקרבן לחובת בעליו וירצה. ואילו אינו מרצה מפני שהמחשבה מעכבת, למה מעכבת רק את הריצוי ולא את עצם הכשר הקרבן. ולביאורו צריך לומר שרבי אלעזר הוכיח לו שמצינו קרבן שאין הכפרה יכולה לחלו בו, ובכל זאת הוא קרב, ולפיכך יתכן שהמחשבה תעכב רק את הריצוי, ודוחק, וראה תוס' [ד"ה הג"ה מצינו].

ומדברי רש"י משמע שפירש בקושי הגמרא שעצם חסרון הריצוי יפסול את הקרבן, שכל עניינו לריצוי, ועל כך הראה לו רבי אלעזר שמצינו קרבן שאינו בא לשם ריצוי, ופירש"י "אף אתה אל תתמה על אלו", ורצה לומר שאף על פי שיש לחלק ולומר שבקרבנות אלו חל עיכוב לריצוי מכל מקום העיכוב אינו פוסל כי אין הקרבן תלוי בריצוי. ולפי ביאור זה הדרשא של "מוצא שפתיך" נצרכת ללמד שעולה ושלמים ששחטן שלא לשמן אינם מרצין, ועיין **במשנת רבי אהרן** [נ' א'] בהרחבה.

והגרי"ז [בסוגין ובמנחות ד ב] הוכיח מדברי תוס' שאין חסרון הריצוי פוסל את הקרבן, אלא שקושיית ריש לקיש היתה שלא מצינו תורת הקרבה בקרבן בלא ריצוי, וסבר שזה גילוי ההוכחה שקרבן אינו קרב אלא לצורך ריצוי, וראה בהערות על תוס' [ד"ה הג"ה], ובע"ב הערה 1.

ולשני הביאורים האחרונים נראה שרבי אליעזר בא להוכיח

אמר ליה ריש לקיש: מודינא לך בעולה [וכן בשלמים] שאכן מצינו דאתיא לאחר מיתה, ומוכח שהם באים אף במקום שאינם מרצים. אבל קרבן אשם, ולא אתי אחר מיתה, מנלן שהוא קרב במקום שאינו מרצה, כגון באופן שנובח שלא לשמו?⁽⁵⁾

אמר ליה רבי אלעזר: הרי מחלוקתך בעידו [מצינו תנא במשנתנו החולק על תנא קמא וסובר כמותך

לפני שהספיקה להביא עולתה, יביאו יורשין עולתה. ואם הביאה עולתה תחילה ומתה לפני שהספיקה להביא חטאתה, לא יביאו יורשין חטאתה, כי חטאת שמתו בעליה הולכת למיתה.

ומוכח ממה ש"מביאין היורשין עולתה" אף על פי שאין כפרה וריצוי לאחר מיתה, שיתכן להביא קרבן אף שאינו מרצה לבעליו⁽⁴⁾.

מדברי הרמב"ן והרשב"א [בקידושין שם] משמע כי אפילו אם הפרישה את עולתה לא יביאה היורשים, והיינו כי אף שיש לפנינו קרבן עולה, אין מביאין אותו אפילו בתורת נדבה, שהרי אין העולה נפסלת בקדימה לחטאת [כדעת תוס' בסוגיין שאין הקדימה לעיכובא] ונמצא שעולה לחובה, ואסור להקריבה קודם החטאת.

והגרי"ג אדלשטיין אמר שרק במחוסרי כפרה אין מקדימין את העולה אפילו במקום שאי אפשר להביא את החטאת, כיון שדין הקדימה בקרבנותיהם הוא מסדר ההקרה. שתכפר החטאת לפני הבאת דורון של עולה אבל המחויב בשני קרבנות של חטאת ועולה אין לו אלא דין קדימה של חטאת עדיפה מעולה, וכשאי אפשר להקריב החטאת תקרב העולה, כמו שמצינו בניזר [כ"ד א] וראה באבי עזרי [פ"ד ממע"ק].

והרמב"ן [שם] הביא שדעת הראב"ד שדי בכך שהפרישה את חטאתה בחייה, שיתחייבו היורשים להביא עולתה, ובאבי עזרי דן אם כוונתו שהפרישתה והביאתה לעזרה שבכך נפטרה משיעבודה להביא חטאת [כמבואר לעיל ד ב הערה 3] ולכן חל עליה שיעבוד לעולה, ושיעבוד זה עובר על היורשים. או שדעתו שאין קדימת החטאת מפני שהמקודש קודם להקרה, אלא כסברת רש"י להלן [פט א] שצריך להקדיש קודם את החטאת ולקרא לה שם לפני העולה, ודי בהפרשתה לחייב את היורשים בעולה.

ומדברי הראב"ד בקנים מוכח שדי בהפרשה, שפירש על "לא יביאו יורשין חטאתה" שגם לא יפרישה, כי תלך לאיבוך. וכוונתו שלא יפרישה בכדי שיוכלו להביא את העולה, והיינו שהפרשת החטאת מעכבת את חיוב העולה, ולא ההקרה.

5. מו"ר הגראי"ל העיר שהרי מצינו אשם הבא בלי ריצוי לבעליו, כגון בהפריש שנים לאחריות, שהשני קרב לנדבה, אף שאין הבעלים מתכפר בו. ולכאורה משמע שריש לקיש לא דן לפסול אשם שלא לשמה משום שלא מצינו אשם שאינו מכפר לבעליו, אלא משום שלא מצינו אשם ש"אינו בא לאחר מיתה", ותמוה לומר שמתעם זה יפסול.

ההוכיח מכך שריש לקיש לא רצה להוכיח מאופן זה, כיון שאין השני בא בתורת אשם אלא בתורת עולה, ואין מכך ראייה שאשם הקרב שלא לשמו נחשב כאשם כשר שאינו מרצה, ודימה דין אשם שלא לשמו לדין אשם אחר מיתה – שאם הוא עצמו קרב אף שאינו מרצה, מוכח שגם שלא לשמה מרצה. וראה עוד ב"עב הערות 2 – 1.

ובאבי עזרי [פט"ו מפסח"מ ה"א] כתב שכל הנידון בסוגיין הוא רק באופן שיש יורשים, ובוה דנו אם הקרבן עולה בלי ריצוי כיון שהיורשים מתחייבים בכפרה ואינה מכפרת להם אלא מקופיא, כדלהלן, אולם בגר שמת ודאי שהקרבן עולה לחובתו, כמו שמקריבין אחר מותו את הקרבן שהפריש לאחריות, אף ששיעבודה לאו דאורייתא, וכמבואר בתוס'. ויתכן לבאר, שכוונתו כי הנידון אם הקרבן נפסל משום חיסרון ריצוי, שייך רק בקרבן שיש לו בעלים, שאז הוא בא לכפר עליהם ולרצות מקופיא, וכן הוא כשיש לו יורשין, [בין אם מכפר להם, או שהם מביאין קרבנו לחובתו]. אבל קרבן של גר שאין שם בעליו עליו כי אין לו יורשין, ודאי אינו בא לרצות, ואינו נפסל בחסרון ריצוי ולכן לא הוכיחו ממנו לנידון סוגיין.

עוד יתכן לימר שכוונתו כי רק קרבן של הבעלים שקרב על ידי יורשיהם מוכיח שאין צורך בריצוי, והיינו קרבן של יולדת שמביאין היורשין אף שאינו מרצה. אך קרבן של גר שאינו קרב כקרבן בעלים אלא כמותר שנעשה קרבן ציבור, פשיטא שאינו צריך לבא לריצוי, ואין ממנו ראייה לקרבן בעלים שקרב שלא לשמו, שכשר אף שאינו מרצה. וראה עוד להלן [ע"ב הערה 7 לגמרא].

ומו"ר הגראי"ל האיר, שהממון הוא של היורשים, ורק שיעבוד חל עליהם, והוא פוקע רק בהפרשה עבור המת, ולא בהפרשת קרבן לצורך היורשים. [ואף שאין שיעבוד אלא לחוב שאפשר לגבותו, ואילו הקדש אינו יכול להחיל שם קרבן על הנכסים, מועיל החיוב שיש על היורשים להגבות ולהפריש מהנכסים להחיל שיעבוד, וכדלהלן]. ומוכח ששייכת הפרשת קרבן שלא לכפרה אלא רק לפטור מחיוב שחל על נכסיו, וחל עליו שם קרבן של מת. אך אם לא הניח המת נכסים לא יחול שמו על הקרבן. [וראה בע"ב הערות 7 – 5].

4. רוב הראשונים בקידושין [יג ב] נקטו שהיורשין מביאין עולתה רק אם הביאה כבר חטאתה, אבל אם לא הביאה חטאתה ומתה, לא חלה עליה חובת עולה, כי חטאת קודמת לעולה, ואין חטאת קריבה לאחר מיתת בעליה, ולא יביאו יורשים עולתה. [ונקטו שתי סברות, א. שאין חיוב עולה קודם הקרבת חטאת – והיינו טעם לאחר העולה. ב. שחטאת קודמת לעולה – שהוא טעם להקדמת החטאת. וראה בהערות על תוס'].

וראה במנחת חנוך [קס"ח] ובעולת שלמה [מנחות ה א] שאם הפרישה עולתה יביאה היורשים בתורת נדבה. אך

לגבי עולה ושלמים. ויש לפרוך: אימא רק קרבן עולה או שלמים הבא בנדר ונדבה אם נזבח שלא לשמה בכל זאת ליתני ולא לירצי [שייעשו בו שאר עבודות בלא ריצוי], אבל קרבן אשם שאינו בא בנדר או בנדבה, לא ליתני כלל, שהרי אין הוא נכלל בפסוק "מוצא שפתיך תשמור" (7)?

אמר להו אביי: ריש לקיש מהבא פתח ללימודו, שנאמר בקרבן חטאת "ושחט אותה לחטאת", "אותה" מיעוט הוא, ובא ללמדנו שדוקא "אותה", החטאת, דינה שאם נזבחה לשמה כשרה, ואם נזבחה שלא לשמה פסולה. הא שאר קדשים, גם אם נזבחו שלא לשמן, כשרין. וגם קרבן אשם בכלל הקדשים.

יכול שאף על פי שנזבחו שלא לשמן ירצו על בעליהם, תלמוד לומר "מוצא שפתיך", שרק נדבה יהיו ולא יצאו בהם ידי חובה, בין של נדר ובין של אשם.

אך עדיין יש מקום לפרוך, מאידך: כיון שהפסוק "מוצא שפתיך" נאמר בעולה ושלמים הבאים בנדר ונדבה, מנין שגם קרבן אשם שאינו בא בנדר ובנדבה דינו כמותם, שכשר ואינו מרצה, ואימא: קרבן הבא בנדר ובנדבה אם נזבח שלא לשמו ליתני ולא לירצי, אבל קרבן אשם, שאינו נכלל בפסוק "מוצא שפתיך", ארצווי נמו לירצי, אף על פי שנשחט שלא לשמו? (8)

7. מדברי רבי זירא ורבי יצחק בר אבא משמע כי ריש לקיש הבין שאשם ראוי להפסל כיון שאינו בא לאחר מיתה, ואף שאין בו חילוק בידי המחשבות, דהיינו שאינו כחטאת ופסח שהמחשבה פוסלתו, אלא שאינו קרב כשם שאינו בא לאחר מיתה כשאינו לו בעלים.

והגרי"ז [בהל' פסוהמ"ק ע"ש] העיר שלפי זה המקרא שמכשיר אשם שנזבח שלא לשמו אינו מוכיח שהוא הדין לכל הקרבנות שאינם באים בנדבה, אלא רק באשם התחדש דין הקרבה אף על פי שאינו מרצה, אבל עדיין יתכן שחטאת נפסלת משום שאינה מרצה, ולא מפני שהמחשבה פוסלת בה. והעלה מכך שבחטאת יש שתי סיבות לפוסלה, ולפיכך אף במקום שהמחשבה אינה פוסלת, כגון בניורה שהיפר לה בעלה ויכולה להביא עולתה ושלמיה בסתמא, מכל מקום החטאת נפסלת כי אינה באה אלא לרצות. ושאר דבריו הובאו לעיל [סוף ד א] וראה להלן [בע"ב, הערות על תוד"ה מיעוט].

8. רש"י לעיל פירש שרק נדר ונדבה לא ירצו כי בהם מדובר בפסוק "מוצא שפתיך" ונמצא שקושית הגמרא היא, כי מאחר

שאשם שנזבח שלא לשמו פסול מלהקרב כמו חטאת שנזבחה שלא לשמה] – רבי אלעזר אומר: אף האשם שנזבח שלא לשמו פסול כדין חטאת שלא לשמה.

ותמה ריש לקיש על רבי אלעזר שתירץ לו תירוץ זה, ואמר: וכי זהו שאומרין עליו אדם גדול הוא?

והרי קאמינא אנא משנה שלימה [תמיהתי היא על סתם משנה, המכשירה אשם שנזבח שלא לשמו ואינה פוסלת אלא חטאת], ואת אמרת לי – רבי אלעזר!?

אלא אמר ריש לקיש: אפתח אנא פתחא לנפשי ואפרש, שיש טעם להכשיר קרבן אשם שנעשה שלא לשמה, אף שאינו מרצה – דכתיב "מוצא שפתיך" וגו'.

וכך דרש ריש לקיש, מעצמו: האי נדבה הוא? והרי נדר הוא, כו', כדררשינן פסוק זה לעיל. (6)

יתב רבי זירא ורבי יצחק בר אבא, ויתב אביי גבייהו, ויתב, ותמזו על מה שתירץ ריש לקיש לעצמו, וקאמרי: הלא קשיא ליה לריש לקיש מפני מה כשר אשם שנזבח שלא לשמו, והרי חלוק דין אשם מדין עולה ושלמים, דלא אתי לאחר מיתה, ולא מצינו שהוא קרב במקום שאינו מרצה, ואם כן כיצד נסיב לה תלמודא כיצד פשט זאת בלימוד מפסוק זה של "מוצא שפתיך", והרי פסוק זה נאמר

6. יש לעיין אם ריש לקיש למד מקרא שהקרבנות כשרים מפני שיש בהם ריצוי של נדבה, ובאמת אף שהקרבן אינו עולה, מכל מקום יש בו ריצוי, ולפי זה חלוק לכאורה שינוי קודש משינוי בעלים, כי בשינוי בעלים אין הקרבן שייך לו ובודאי אינו מרצה לו, ואמנם הפסול בשינוי בעלים נלמד מסברא כמבואר בהערות על תוס' [ד ב ד"ה אימא ובסוגיין ד"ה הגיה, ע"ש הערה 5] ואין פסולו בגופו, ולכן עצם הקרבן כשר, וכדלעיל.

אולם יתכן שכונת ריש לקיש להוכיח מהפסוק שהקרבן כשר אף שאינו מרצה כלל, ולכן אף אם שינוי בעלים נלמד מקרא [מאחר שאין צריך קרא לעכב בשינוי קודש, וכמבואר בהערות על תוס' לעיל ד ב] מכל מקום הקרבן כשר כי אין צריך ריצוי.

ואם נפרש שכל הקרבנות כשרים משום שיש בהם ריצוי של נדבה, לכאורה פירוש קושית הגמרא מאשם הוא כפשוטו, שהאשם אינו בא בנדבה, אך מרש"י משמע שקושית הגמרא שהאשם "אינו בא לאחר מיתה" והיינו שאינו בא אלא לריצוי לבעליו, וכיצד יתכן לומר שכשרים משום שאין צריך ריצוי, והרי אשם בא לריצוי וכשר אף שלא לשמו.

טעונית נסכין ותנופת חזה ושוק, ואין אשם יכול ללמוד מהם בקל וחומר –

עולה תוכיח⁽⁹⁾ שאין בה תנופת חזה ושוק ובכל זאת אינה מרצה כשנזבחה שלא לשמה.

וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, זה, הצד השווה שבהן [בעולה ובשלמים] שהן קדשים, ושחטן שלא לשמן, וכשירין ואין מרצין. אף אני אביא אשם, שהוא קודש, ושחטו שלא לשמו, שהוא כשר ואינו מרצה⁽¹⁰⁾.

ועדיין יש לפרוץ: מה להצד השווה שבהן [עולה ושלמים] שכן ישנו בציבור [עולה בתמידים ומוספים ושלמים בכבשי עצרת], תאמר באשם שאינו קרב לעולם בתור קרבן ציבור?

ומתריצין: תודה תוכיח, שאינה קריבה בתור קרבן ציבור ובכל זאת אם נזבחה שלא לשמה, אינה

אמר אביי: אשם דמירצו אפילו כשנשחט שלא לשמו – לא מצית אמרת! כי קל וחומר הוא מקרבן עולה: ומה קרבן עולה הקל, שאינה מכפרת העולה על חטא, אם נזבחה שלא לשמה אינה מרצה על בעליה. אשם החמור, שמכפר על חטאים, אינו דין שאם נזבחה שלא לשמו שאינו מרצה.

ואם תדחה את הקל וחומר ותאמר: מה לעולה שהיא חמורה מקרבן אשם שכן היא נשרפת כליל על המזבח, תאמר באשם שהוא קל ממנה שהוא נאכל לכהנים, ולכן ירצה אפילו כשנשחט שלא לשמו, הרי שלמים הנאכלים לבעליהם יוכיחו, שהם קלים מאשם בכך שאינם באים על חטא ובכל זאת אינם מרצים כשנזבחו שלא לשמן, וקל וחומר לאשם הבא על חטא.

ואם תדחה את הקל וחומר משלמים, ותטען: מה לשלמים, שיש בהם חומרא שאין באשם שכן הן

והרש"ש תירץ שאשם מצורע טעון נסכים, וכך ביאר ההוכחה, מה לשלמים שטעונים כלם נסכים תאמר לאשם שרק חלקו טעון נסכים, עולה תוכיח שחלקה, דהיינו בעולת העוף, אין טעון נסכים, ובכל זאת אינה מרצה. וכן מפורש בשטמ"ק [אות ה'] וראה הגהות מלאכת יו"ט.

ובספר דברי יקודש חילק בין נסכים שהם מעלה בעצם הקרבן, ואינם הוכחה ב"שם עולה" ולכן שייך להוכיח מעולת העוף שאינה טעונה נסכים ופסולה שלא לשמה, כי אין בה מעלת נסכים, אך המעלה ש"ישנן בציבור" היא בשם הקרבן, ואם עולת בהמה ישנה בציבור שוב אי אפשר להוכיח מעולת העוף לאשם, כי בעולה מצינו שישנה בציבור.

וראה באור שמוח [פ"א מחגיגה ה"א] שביאר כי הרמב"ם העלה מכח הקושיא הנ"ל שעולת העוף נחשבת "ישנה בציבור", ומכאן מקורו שעולת ראייה באה מן העוף, כי לפיכך נחשבת כישנה בציבור כי בראיה היא באה בכינופיא. [וראה רש"י בחגיגה ו א שקרבן ראייה נחשב כקרבן יחיד, רק ש"ישנו בציבור", ואין נקרא "קרבן ציבור" אלא הנקנה מתרומת הלשכה ככבשי עצרת, ויתכן שהגרעק"א הביין מדברי רש"י בסוגיין שהצד השווה שהן קרבן ציבור ממש, כי פירש "שלמים ישנו בציבור – כבשי עצרת"].

10. לעיל [ד ב] מבואר ש"ממוצא שפתיך" נלמד שקרבנות שנזבחו שלא לשמן כשרים ואינם נפסלים. ואילו בסוגיין מבואר שיש לכך מקור ממייעוט "אותה" שנאמר בחטאת, ולכאורה מייעוט זה עדיף, כי הכשר האשם נלמד ממנו, ואילו "ממוצא שפתיך" הוה אמינא שנפסל, וראה בשטמ"ק [השמטות אות ג'] שלעיל הגמרא סברה כשיטת רבי אליעזר שפוסל באשם.

שאשם הוכשר להקרבה כי התמעט מ"אותה" האמור רק בחטאת, דין הוא שגם ירצה כי עליו לא נאמר הפסוק שאינו מרצה.

ולפירושו צריך להבין כיצד מתרצין שנלמד קל וחומר מעולה, והרי על עולה נאמר מוצא שפתיך, וזו גופא הקושיא שאי אפשר ללמוד ממנה לאשם שלא נאמר בו. ובהכרח שאחר שלמדנו מחטאת ששאר קדשים כשרים, אין הכפרה מעכבת, ונחשב שעולין לשם חובה, אלא שדנו אם גם כשנזבחו שלא לשמה עולין לשם חובה או שנלמד ממה שנאמר בנדר ונדבה שאף שהם כשרים ואינם עולין.

ובשטמ"ק כתב שלעיל סברה הגמרא להחמיר באשם, כי נלמד במה מצינו מחטאת, אבל כעת שהתמעט מ"אותה", אף שיש בו סברה להחמיר כי עומד לכפרה ואינו יכול להיות נדבה, מכל מקום כיון שהוכשר, יתכן שהוכשר גם לעלות ולרצות.

ולפי זה אין האשם מרצה מפני שלא נכלל במוצא שפתיך, אלא גם זה נלמד ממייעוטו מאותה, ועל כך אפשר ללמוד מעולה שגם התמעטה ובכל זאת נאמר בה שאינה עולה. ויתכן שאף רש"י לא ביאר לעיל אלא לפי סברת הגמרא שם. וראה בהשמטות שטמ"ק אות ג'.

9. הגרעק"א [בגליין השי"ס] תמה הרי גם עולה טעונה נסכים, ואיך תוכיח למה שלמים אינם מוכיחים. ואם כוונת הגמרא להוכיח מעולת העוף שאינה טעונה נסכים, לא יהיה בהן צד השווה שישנן בציבור, כי עולת העוף אינה בציבור. ואם הכוונה ל"שם עולה" שישנה בציבור, הרי "שם עולה" גם טעונה נסכים. וממה נפשך אין ראייה ממנה שאשם אינו מרצה, כי עולה ושלמים חמורים ממנו.